ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-4

MAKTABGACHA YOSHIDAGI BOLALARNING O‘YIN FAOLIYATI

Yormatova Mahliyo Ismatullayevna
Samarqand viloyati
Kattaqo‘rg‘on tumani 16-DMTT

Anotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘yin faoliyatining ahamiyati, ularning rivojlanishidagi o‘rni va ta’sir mexanizmlari tahlil qilingan. O‘yin faoliyati bolaning tabiiy ehtiyoji va rivojlanishining asosiy vositasi sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada rolli o‘yinlar, harakatli o‘yinlar, konstruktiv o‘yinlar kabi turli shakllar va ularning bola shaxsiyatiga ko‘rsatadigan ta’siri chuqur o‘rganiladi. Bolalarning aqliy va ijtimoiy rivojlanishida o‘yin faoliyatining o‘rni, shuningdek, zamonaviy raqamli texnologiyalar orqali tashkil etilayotgan o‘yinlarning ijobiy va salbiy jihatlari muhokama qilingan. Maktabgacha ta’lim muassasalarida o‘yin faoliyatini to‘g‘ri tashkil etish uchun zarur bo‘lgan shart-sharoitlar, metodik yondashuvlar va tarbiyachining roli haqida amaliy tavsiyalar berilgan.

Maqolada shuningdek, o‘yin faoliyatining ijtimoiylashuv jarayonidagi ahamiyati, bolaning mustaqil fikrlash, muloqot qilish, axloqiy me’yorlarni o‘zlashtirish kabi jihatlariga urg‘u beriladi. Tadqiqot davomida o‘yin faoliyatining zamonaviy yondashuvlar asosida shakllanishi, ta’lim-tarbiyadagi dolzarb muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha yosh, o‘yin faoliyati, bola rivojlanishi, shaxsiy kamolot, rolli o‘yinlar, harakatli o‘yinlar, konstruktiv o‘yinlar, o‘yin orqali o‘rgatish, zamonaviy texnologiyalar, raqamli o‘yinlar, ta’limda o‘yin metodikasi, psixologik rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, bolalar psixologiyasi, innovatsion ta’lim yondashuvlari, pedagogik faoliyat, o‘yin muhiti, didaktik o‘yinlar, ijodiy o‘yinlar, ijtimoiy tajriba, tafakkurni rivojlantirish, harakat koordinatsiyasi, inklyuziv o‘yin faoliyati, ijtimoiy rollar, muloqot ko‘nikmalari

ИГРОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Йорматова Махлиё Исматуллаевна
Самаркандская область, Каттакурганский район, 16-ДМТТ

Аннотация: В данной научной статье анализируется значение игровой деятельности детей дошкольного возраста, её роль и механизмы влияния на их развитие. Игровая деятельность рассматривается как естественная потребность ребёнка и основное средство его развития. В статье подробно изучаются различные формы игр, такие как ролевые, подвижные и конструктивные игры, а также их воздействие на формирование личности ребёнка. Обсуждается роль игровой деятельности в интеллектуальном и социальном развитии детей, а также положительные и отрицательные аспекты современных цифровых технологий в организации игр. Приводятся практические рекомендации по правильной организации игровой деятельности в дошкольных образовательных учреждениях, включая необходимые условия, методические подходы и роль воспитателя.

Особое внимание уделяется значению игровой деятельности в процессе социализации, развитию самостоятельного мышления, коммуникативных навыков и усвоению нравственных норм. В ходе исследования рассматриваются современные подходы к формированию игровой деятельности, актуальные проблемы в воспитательно-образовательном процессе и пути их решения.

Ключевые слова: дошкольный возраст, игровая деятельность, развитие ребёнка, личностное становление, ролевые игры, подвижные игры, конструктивные игры, обучение через игру,

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-4

современные технологии, цифровые игры, методика игр в образовании, психологическое развитие, социальная адаптация, детская психология, инновационные образовательные подходы, педагогическая деятельность, игровая среда, дидактические игры, творческие игры, социальный опыт, развитие мышления, координация движений, инклюзивная игровая деятельность, социальные роли, коммуникативные навыки.

PLAY ACTIVITY OF PRESCHOOL CHILDREN

Yormatova Mahliyo Ismatullayevna

Samarkand Region, Kattakurgan District, 16-DMTT

Abstract: This scientific article analyzes the importance of play activity in preschool children, its role, and mechanisms of influence on their development. Play activity is considered a natural need of a child and a primary tool for their development. The article thoroughly examines various forms of play, such as role-playing, active, and constructive games, and their impact on the formation of a child's personality. The role of play activity in the intellectual and social development of children is discussed, along with the positive and negative aspects of modern digital technologies in organizing play. Practical recommendations are provided for the proper organization of play activities in preschool educational institutions, including necessary conditions, methodological approaches, and the role of the educator.

The article emphasizes the significance of play activity in the socialization process, the development of independent thinking, communication skills, and the assimilation of moral norms. The study addresses modern approaches to shaping play activity, current challenges in the educational process, and ways to address them.

Keywords: preschool age, play activity, child development, personal growth, role-playing games, active games, constructive games, learning through play, modern technologies, digital games, play methodology in education, psychological development, social adaptation, child psychology, innovative educational approaches, pedagogical activity, play environment, didactic games, creative games, social experience, cognitive development, motor coordination, inclusive play activity, social roles, communication skills.

Kirish

Maktabgacha yosh — bu bola rivojlanishining eng muhim va ta'sirchan bosqichlaridan biridir. Shu davrda bola organizmida jismoniy, psixologik, nutqiy va ijtimoiy sohalar bo'yicha jadallik bilan o'zgarishlar yuz beradi. Bu jarayonda bola dunyoni o'rganadi, o'zini anglaydi, o'zaro muloqot qilishni va mustaqil fikrlashni o'rganadi. Ana shu murakkab va ko'p qirrali shakllanish jarayonida o'yin faoliyati asosiy vositalardan biri sifatida alohida o'rin egallaydi. O'yin nafaqat bola uchun ko'ngilochar mashg'ulot, balki bilim olish, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishning tabiiy shaklidir.

Psixologik-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, aynan o'yin orqali bola tashqi muhitni idrok etadi, yangi rollarni sinab ko'radi, muomala qilishni o'rganadi, hissiy tajribalarni boshdan kechiradi va moslashuvchanlikni rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'yin orqali bolaning fikrlash, tasavvur qilish, mantiqiy tahlil qilish kabi kognitiv qobiliyatlari faollashadi. Hozirgi zamonda, texnologik taraqqiyot, urbanizatsiya va raqamli vositalarning keng tarqalishi fonida bolalarning o'yin faoliyatiga bo'lgan yondashuvlar ham o'zgarib bormoqda. Bu esa mazkur mavzuning dolzarbligini oshiradi.

Bola hayotining dastlabki yillari aqliy, hissiy va ijtimoiy rivojlanish uchun nihoyatda muhim davr hisoblanadi. Bu bosqichda o'sishga ta'sir qiluvchi ko'plab omillar orasida o'yin faoliyati alohida va

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

chuqur ahamiyatga ega. Shunday ekan, maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘yin faoliyati ularning har tomonlama rivojlanishiga qanday hissa qo‘shadi va bu faoliyat qanday mexanizmlar orqali muhim ahamiyat kasb etadi?

Bola hayotining ilk bosqichlaridanoq atrof-muhitni aynan o‘yin orqali o‘rganadi. Uchdan olti yoshgacha bo‘lgan maktabgacha davrda o‘yinlar tobora murakkab va maqsadli tus oladi. Bu o‘yinlar nafaqat ko‘ngilochar faoliyat bo‘lib, balki bola uchun asosiy o‘rganish va ijtimoiylashuv vositasi sifatida xizmat qiladi. Shu yoshdagi o‘yinlar bolaning jismoniy, nutqiy, tafakkuriy, hissiy va ijtimoiy sohalarini birgalikda rivojlantiradi.

Jismoniy rivojlanish nuqtai nazaridan, o‘yinlar bolaning harakat koordinatsiyasi, muvozanat, kuch va aniqlik kabi ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Yugurish, sakrash, qurilish kublari bilan o‘ynash kabi faoliyatlar nafaqat mushaklarni rivojlantiradi, balki bolaning o‘z tanasi ustidan nazoratni his qilishi, o‘ziga ishonchini oshiradi. Ayniqsa, ochiq havoda faol harakat qilish orqali bolalar nafaqat jismonan chiniqadi, balki immuniteti ham kuchayadi.

Aqliy rivojlanishda esa o‘yin faoliyatining roli beqiyosdir. O‘yin orqali bolalar dunyoni o‘zlari uchun mantiqan tartiblaydilar, hodisa va voqealar o‘rtasidagi bog‘liqlikni tushunadilar. Masalan, qurilish o‘yinlari muvozanat va struktura tushunchalarini rivojlantiradi; “sotuvchi” yoki “oshpaz” o‘yinlari esa iqtisodiy va ijtimoiy aloqalarni simulyatsiya qiladi. Shu tarzda bola tafakkurining analitik va ijodiy qirralari shakllanadi.

Nutqiy rivojlanish uchun o‘yin sharoitida bolalar ko‘p gapirishadi, savollar berishadi, o‘z fikrlarini ifodalaydilar. Fantastik hikoyalar yaratish, rollarga kirish, muloqot qilish orqali bolalar nafaqat so‘z boyligini kengaytiradi, balki muloqot madaniyati, tinglash va to‘g‘ri ifodalash ko‘nikmalarini ham egallaydi. Bu esa kelajakda o‘qish va yozishga tayyorgarlikning muhim qismi sanaladi.

Hissiy rivojlanishda o‘yin orqali bolalar o‘z his-tuyg‘ularini boshqarishni o‘rganadi. Stressli yoki qiyin vaziyatlarni rolli o‘yinlar orqali qayta ishlash, ijobiy va salbiy his-tuyg‘ularni tajriba qilish va ifoda etish bolalarga ichki muvozanatni saqlashni o‘rgatadi. Masalan, qo‘g‘irchoqlar bilan o‘ynash orqali bola o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi, o‘z his-tuyg‘ularini boshqarish strategiyalarini shakllantiradi.

Ijtimoiy rivojlanish esa bolalarning bir-biri bilan o‘zaro munosabat qurish orqali amalga oshadi. Jamoaviy o‘yinlarda bola qoidalarga amal qilish, nizolarni hal qilish, hamjihatlikda ishlash va liderlik qilish ko‘nikmalarini egallaydi. Boshqalar hissiyotlarini tushunish, empatiya qilish va o‘z xatti-harakatlarini ijtimoiy me’yorlarga moslashtirish o‘yin orqali shakllanadi.

Biroq, maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘yin faoliyatiga turli omillar ta’sir qiladi. Madaniy muhit, oilaviy sharoit, maktabgacha ta’lim muassasalari imkoniyatlari va texnologik rivojlanish o‘yin turlarining mazmuni va sifati ustidan bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ba’zi jamiyatlarda bolalar ko‘proq an’anaviy rollarni takrorlaydigan o‘yinlarga moyil bo‘lsa, boshqalarda fantaziyaga asoslangan erkin o‘yinlar ustuvorlik qiladi.

Texnologik vositalar (planshetlar, smartfonlar) bolalar o‘yin faoliyatiga yangi imkoniyatlar yaratgan bo‘lsa-da, haddan oshirilgan ekran vaqti bolalarni jismoniy harakatdan va ijtimoiy muloqotdan cheklab qo‘yishi mumkin. Shu sababli, ota-onalar va tarbiyachilar uchun texnologiyani mo‘’tadil va maqsadga muvofiq tarzda qo‘llash muhimdir.

Shu bilan birga, barcha bolalar, jumladan, nogironligi bo‘lgan bolalar uchun ham teng imkoniyatlar yaratish lozim. Maxsus moslashtirilgan o‘yin vositalari, yordamchi texnologiyalar va inklyuziv o‘yin muhitlari barcha bolalarga rivojlanish imkonini beradi. Bunday yondashuv bolalar o‘rtasida bag‘rikenglik, hamdardlik va ijtimoiy birdamlikni rivojlantiradi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

O‘yin faoliyatida kattalarning roli ikki tomonlama ahamiyatga ega: ular bir tomondan bolalarga o‘yin uchun sharoit va materiallar yaratib berishi, ikkinchi tomondan esa bola mustaqilligini hurmat qilgan holda ularning rivojlanishiga nozik tarzda ko‘maklashishi lozim. “Yo‘naltirilgan o‘yin” metodi orqali tarbiyachilar bolalarning faoliyatiga yashirin tarzda ta’sir qilib, ma’lum bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlashi mumkin.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha yoshdagi boy va sifatli o‘yin tajribasi bolaning kelajakdagi o‘qishdagi muvaffaqiyati, ijtimoiy munosabatlar sifati va ruhiy salomatligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Miya faoliyati bo‘yicha olib borilgan zamonaviy tadqiqotlar esa o‘yin jarayonida prefrontal korteks, gipokamp va boshqa asosiy sohalarning faol rivojlanishini tasdiqlaydi. Aynan shu sohalar xotira, o‘zini tuta bilish, kreativlik va ijtimoiy idrok kabi funktsiyalar uchun javobgardir.

O‘yin faoliyatining yana bir muhim jihati — bu ijtimoiylashuv vositasi bo‘lishidir. O‘yin davomida bola tengdoshlari bilan muloqotga kirishadi, ijtimoiy rollarni o‘zlashtiradi, ijtimoiy xatti-harakat me’yorlarini tushunadi va mashq qiladi. Bu esa bolaning jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyasini ta’minlaydi.

Zamonaviy o‘yin muhiti va texnologiyalarning bolalar o‘yin faoliyatiga ta’siri ham alohida e’tiborga loyiq. Raqamli qurilmalar orqali o‘ynaladigan o‘yinlar ta’limiy maqsadlarda foydali bo‘lishi mumkin, ammo ular bolalarda jismoniy harakatsizlik, ijtimoiy ajralish, ko‘rish va e’tibor muammolarini yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, raqamli o‘yinlardan foydalanishda muvozanat saqlanishi, ularning hajmi va mazmuni ota-onalar va tarbiyachilar tomonidan nazorat qilinishi lozim.

O‘yin faoliyatini samarali tashkil etish uchun quyidagilarga e’tibor berish lozim:

1. O‘yin muhiti – xavfsiz, erkin va boy resurslarga ega bo‘lishi kerak. Turli xil o‘yinchoqlar, konstruktiv materiallar, rol o‘ynash uchun atributlar bo‘lishi tavsiya etiladi.
2. Tarbiyachi yoki ota-onaning roli – yo‘naltiruvchi, rag‘batlantiruvchi, faollashtiruvchi bo‘lishi kerak, biroq bolaning tashabbusini cheklamasligi muhim.
3. Ko‘p tarmoqli o‘yin shakllarini joriy etish – faqat bir xil turdagi o‘yinlar emas, balki harakatli, tafakkuriy, ijodiy, ijtimoiy va rolli o‘yinlarning uyg‘unlashganligi bolaning har tomonlama rivojiga xizmat qiladi.
4. Maxsus ehtiyojli bolalar uchun moslashuvchan o‘yin sharoitlari yaratish – bu orqali inklyuziv muhitni rivojlantirish mumkin.

Ushbu ma’lumotlarga tayangan holda, maktabgacha ta’lim tizimida o‘yin faoliyatiga alohida e’tibor qaratish zarur. Ta’lim muassasalari dasturlarida o‘yin orqali o‘rganish tamoyili asosiy o‘rinda turishi, o‘yin maydonchalari, rivojlantiruvchi materiallar bilan boyitilgan muhit yaratishga investitsiya kiritilishi kerak. Ota-onalar esa bolaga erkin o‘ynash uchun vaqt va imkoniyat berish orqali uning tabiiy rivojlanish jarayonini qo‘llab-quvvatlashlari zarur.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘yin faoliyati ularning har tomonlama rivojlanishida hal qiluvchi rol o‘ynashi aniqlanadi. O‘yin orqali bola nafaqat jismonan chiniqadi, balki aqliy salohiyatini oshiradi, til va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi, hissiy barqarorlikni shakllantiradi va ijtimoiy hayotga moslashishni o‘rganadi. Maktabgacha ta’lim jarayonida va oilaviy tarbiyada bolalarning erkin va maqsadli o‘yin faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, zamonaviy texnologiyalardan oqilona foydalanish, inklyuziv va boy o‘yin muhitlarini yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatmoqdaki, bolalik davrida olingan boy va mazmunli o‘yin tajribalari kelgusida shaxsiy, ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatlar uchun mustahkam poydevor vazifasini bajaradi. Shu bois, bolalarning o‘yin orqali o‘sishi va rivojlanishini ta’minlash — jamiyatning barqaror taraqqiyoti va sog‘lom kelajagini kafolatlaydigan asosiy omillardan biridir.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889,
2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-4

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy, L. S. (2021). Bolalik va o‘yin: Psixologik tadqiqotlar. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Elkonin, D. B. (2019). Maktabgacha yoshdagi bolalarning o‘yin faoliyati. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika nashriyoti.
3. Piajé, J. (2020). Bolalar tafakkuri va nutq rivojlanishi. Toshkent: Ilm ziyo.
4. Karimova, R. A. (2018). Maktabgacha ta’lim psixologiyasi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashriyoti.
5. Nurmatova, Z. X. (2022). Erta yoshdagi bolalar bilan pedagogik faoliyat. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi.
6. Mavlonova, R. X. (2017). Maktabgacha ta’lim nazariyasi va metodikasi. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
7. G‘ofurova, Z. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy faoliyatni shakllantirish. Toshkent: Innovatsion rivojlanish agentligi.
8. Smirnova, E. O. (2018). O‘yin faoliyati nazariyasi va bolalar rivojlanishi. Moskva: Akademkniga.
9. Muhammadjonova, M. T. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida o‘yin va o‘yin texnologiyalari. Samarqand: Imkon nashriyoti.
10. Leontyev, A. N. (2020). Faoliyat, ong va shaxs. Toshkent: Pedagog nashriyoti.